

**MÁRIA
MODROVICH
ROZHOVOR
S ČLENKOU
KULTU**

MESTSKÉ
DIVADLO
ŽILINA

Rozhovor s členkou kultu Mária Modrovich

Realizačný tím

Text **Mária Modrovich**

Dramaturgia **Zuzana Palenčíková** a.h.

Scéna **Matej Gavula**

Kostýmy **Iveta Haasová**

Hudba **Ambróz Šulej**

Videoprojekcia **Petra Fornayová,**

Peter Kotrha

dramatizácia a réžia

Petra Fornayová a.h.

Účinkujú

Natália Fašánková

Ada Juhášová

Iveta Pagáčová

Tajna Peršic

Kristína Sihelská

Barbora Švidraňová

Adam Herich

Peter Martinček

Svetová premiéra 18. marca 2023

144. premiéra Mestského divadla

Žilina.

Predstavenie vedie

Katarína Škerenčáková

Technické zabezpečenie inscenácie pod vedením Juraja Špaleka realizovali:

Svetlá **Anton Mlacek, Peter Šlesár**

Zvuk **Luboš Tomaščík, Lukáš Magoč**

Rekvizity **Róbert Samec,**

Tomáš Dlhopolček

Garderóba **Slavomíra Olejková**

Stavba scény **Róbert Samec,**

Tomáš Dlhopolček, Vlastimil

Vyletel, Peter Pavlík

V inscenácii sú použité citácie na tvorbu umelkýň Renate Eisenegger, Karin Mack a Sanje Ivekovič a song Walkabout post punkovej ženskej kapely The Slits.

Za spoluprácu ďakujeme Théovi Berquinovi, Eliške Dvořákovéj, Krištofovi Dvořákovi a Žofii Dvořákovéj, Sebastianovi Palenčíkovi, Cypriánovi Šulejovi, fitness centru FIT UP! a kaviarni Mane Caffee.

**Kristína Sihelská, Ada Juhásová, Iveta Pagáčová, Natália Fašanková,
Barbora Švidraňová**

**Nepochopili
sme, že môžeme.
Že sa môžeme
zamilovať, mať
deti a vydať sa,
ale že rovnako aj
nemusíme, alebo
že nemusíme
všetko.**

**Ada Juhásová, Kristína Sihelská, Iveta Pagáčová, Barbora Švidraňová,
Tanja Peršić, Natália Fašanková**

Iveta Pagáčová

Štvrtá kniha Márie Modrovich *Rozhovor s členkou kultu*¹ sa s nami pohráva už v samotnom názve. Členkou alebo členom kultu sa totiž byť nedá. Novela je štylizovaná ako séria fiktívnych rozhovorov s členkami čisto ženského spoločenstva niekde v lese, ktoré sú tam združené okolo bývalej speváckej hviezdy. V epicentre príbehu stojí ambivalentná postava N., ktorá sa vzdala svojej slávy a odišla na Slovensko, kde odkúpila bývalý rekreačný komplex chatiek a vytvorila tam izolované spoločenstvo žien. Ženy vnímajú N. ako duchovnú vodkyňu, zázračnú liečiteľku, kult osobnosti, ona však tvrdí, že nikoho nelieči, že všetky naše predstavy o sebazáchrane, o novom živote sú hlúposť. „A najväčší nezmysel je hľadanie zmyslu.“²

Ide o modelovú prózu, pre ktorú je charakteristické to, že sa na jeden problém nazerá z rôznych perspektív. Aj ženy v spoločenstve vnímajú túto novú realitu po svojom. Niektoré dodržujú akési učenie, ktoré ale nemôžu šíriť. Iné zdôrazňujú, že žiadne

učenie neexistuje. Protirečenia protagonistiek sú dôležitou súčasťou tejto knihy. Modelová situácia fiktívneho spoločenstva predstavuje laboratórium, ktoré skúma transformáciu „normálnej“ ženskej existencie na akúsi novú realitu niekde, kde ženy dokážu byť na sto percent zodpovedné za svoje bytie, kde môžu byť samé sebou. Toto skúmanie realizuje novinár, ktorý je rozprávačom príbehu a ženám kladie otázky. Otázky sú v knihe zamľčané, uvedené cez tri bodky. Novinár zo začiatku predstavuje povrchný a plytký svet médií, postupne sa však stáva súčasťou spoločenstva a nadobúda hlbší rozmer. Zisťuje, že problémy žien nie sú obmedzené pohlavím, sú aj jeho problémami.

Okolo N. sa postupne zhromažďujú rôzne ženy (niektoré tvrdia, že ich pozvala N.), ktoré sa pokúsili postaviť mimo systém, opustili rodiny, partnerov, deti, kariéru. Kedysi väčšinou počúvali mužov a nefungovalo to. Dokážu fungovať lepšie, keď budú nasledovať ženu, ktorá je iná, lebo sa všetkého vzdala a nechala svoje slávne ja

¹ MODROVICH, Mária. *Rozhovor s členkou kultu*. Bratislava : Vlna — Drevo a srd, 2019.

² MODROVICH, 2019, s. 67.

zomrieť, kaše na rodinu, slávu, médiá, kariéru či luxusný život? Napriek tomu, že sa zdá, že už konečne môžu žiť v spoločnosti, kde sa nemusia podriaďovať predstavám zvonku, nie sú šťastné, lebo sa nedokážu odpútať od role obete. „Sú dávno súčasťou systému: ak majú moc, použijú ju proti komukoľvek a čomukoľvek, kto alebo čo ju nemá.“³

V spoločnosti sa objavuje bývalá spisovateľka, ktorá zanechala svoj svet slovných ornamentov, volánikov a čipiek, literárne výslnie a aj „kultúrny význam“ manžela. Silný príbeh ponúka aj bývalá matka, ktorá opustila všetko, vrátane svojich detí, lebo neunesla tlak, ktorému bola vystavená. Opustenie detí bola nevyhnutná tragédia. Prestala zvládať bežné situácie. Prestala plniť očakávania. „Keď som pochopila, že nedokážem naplniť žiadne z očakávaní, odchod bol jedinou alternatívou.“⁴ Bývalá fotografka sa dostala do štádia, keď už nedokázala fotiť, robiť čokoľvek v snahe zachytiť krásno. Prestala veriť veľkým ideám.

Polyamorná Polofrancúzka stratila guráž žiť po svojom: či už sama, alebo s viacerými. Snažila sa vyhovieť požiadavkám z vonku, ale uvedomením si, že dlhodobé prispôbovanie sa spoločenskému tlaku je jedna z najdepresívnejších možností bytia, rozhodla sa odísť. Jej bývalý partner si jej odchod interpretuje ako únik od sveta každodenných dilem. Ak „priveľa možností človeka oslabuje“, N. ženám ponúka riešenie, tým, že rozhoduje za nich, tým, že im ponúka zodpovednosť len za najbežnejší chod bytia, za obyčajné každodenné činnosti a netlačí ich do zabehaných koľají. Zaujímavú postavu predstavuje aj bývalá priateľka novinára, ktorá vraj bola jeho osudovou láskou, načo si, paradoxne, nespomína. Naopak, práve ona sa svojej osudovej lásky vzdala kvôli tlaku svojich rodičov, pretože sa nedokázala odstrihnúť od ich myslenia. Všetko sa odohrávalo podľa ich predstáv a projekcií. Žiadne vybočenie nebolo dovolené a už vôbec nie „chyba nedozerných rozmerov,“ otehotnenie v oseemnástich rokoch.

„Anti-sloboda, anti-feminizmus, anti-všetko.“⁵ V živote vystriedala veľa mužov, na pár mesiacov. Toho, s ktorým by nadviazala skutočné spojenie, už nikdy nestretla. Nechala si ujsť vlak.

Príbeh končí množstvom nezodpovedaných otázok a ešte požiarom, ktorý čiastočne poškodí chatky spoločnosti a vzbudí podozrenia. Kto les zapálil? Zhoria všetky lesy? Celý dej rámcuje Hana B., opustená dcéra jednej z členiek spoločnosti, ktorá prichádza po rokoch odlúčenia navštíviť svoju mamu, aby si uvedomila, že puto s ňou sa už navždy pretrhlo a nedá sa opraviť. Na otázku, či ju má mama rada, jej N., pravdepodobne tiež opustená dcéra, chladne odpovedá, že takmer žiadna mama nemá rada svoje deti. Hana po zanechaní tábora nedorazí domov. Zmizne. Vidíme realitu matky z perspektívy dcéry. „Naša mama si o nás nemyslí nič dobré. Inak by nás nebola zanechala.“⁶ Tak hovorí legenda o matke a dcérach pôvodných Američanov z Lagúny.

³ MODROVICH, 2019, s. 105.

⁴ MODROVICH, 2019, s. 43.

⁵ MODROVICH, 2019, s. 77.

⁶ MODROVICH, 2019, s. 174.

Ada Juhásová

**Kristína Sihelská, Barbora Švidraňová, Tajna Peršić,
Iveta Pagáčová, Ada Juhásová**

**Pokiaľ človek
stále niečo hľadá,
nie je slobodný.**

Mária Modrovich 1977

absolvovala marketingovú komunikáciu — modernú neslovanskú filológiu (konkrétne nemecký jazyk a literatúru) na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Niekoľko rokov žila v USA, odkiaľ pre slovenské periodiká písala pravidelné autorské stĺpčky inšpirované jej vnímaním Ameriky a najmä New Yorku. Získala prémie v literárnej súťaži Povedka 2010. Je autorkou zbierky poviedok *Lu & Mira* (2011), ktorá obsahuje dva cykly poviedok zo slovenského a amerického prostredia. V roku 2013 jej vyšiel román *Tichý režim*, ktorý v sebe opäť nesie dualitu dvoch prostredí a kontinentov a v ktorom sa zamýšľa nad rôznymi podobami lásky, od romantickej až po stalkerskú. V roku 2017 jej vyšla kniha desiatich textov *Flešbek*. Titul, zaradený do finálovej päťky ocenenia Anasoft litera 2018 a nominovaný na Európsku cenu za literatúru 2019, je prozaickou sondou, sledujúcou životné zmeny a spoločenské očakávania vyplývajúce z materstva. V roku 2019 jej vyšla kniha fiktívnych rozhovorov s členkami ženského spoločenstva *Rozhovor s členkou kultu*. Momentálne pracuje na novom rukopise.

Mária Modrovich

Ako vznikala (a ako dlho) vaša štvrtá kniha Rozhovor s členkou kultu? Čo stálo úplne na začiatku ako inšpirácia? Viem, že časť rukopisu vznikla počas pobytu na rezidencii v Budapešti.

Neviem, či si to pamätám presne, ale kniha vznikala asi 2 roky. Na Vyšehradскеj literárnej rezidencii v Budapešti som už mala rukopis rozpísaný. Na úplnom začiatku bola myšlienka ženského spoločenstva, o ktorého existencii mi povedal môj známy. Potom som prišla na to, že jedna kamarátka dokonca zvažovala pridať sa doň a mňa to začalo zaujímať — prečo by niekto opustil svoj život a urobil takúto pomerne radikálnu zmenu? Napriek tomu, že som najskôr začala pátrať po reáliách konkrétnych spoločenstiev a po ženách, ktoré ich viedli a ktoré v nich žili, rýchlo som tento smer opustila. Jednak som nechcela narušiť súkromie týchto skupín a jednotlivcov, jednak som chcela mať slobodu vytvoriť fiktívne spoločenstvo vyhovujúce mojim postavám. Okrem toho sa mi v hlave vynárali obrazy spoločenstva žien z miniserálu Top of the Lake od Jane Campion, ktorý som videla pred rokmi. Skupinu žien v ňom viedla

postava G.J., stvárnila ju Holly Hunter. Po prečítaní niekoľkých starších rozhovorov s režisérkou som zistila, že G.J. je založená na indickom anti-filozofovi U.G. Krishnamurtim. Pomerne veľa času som nakoniec strávila študovaním jeho (anti)učenia a materiálov o ňom. Campion o ňom povedala, že je, teda bol, jeden z posledných naozaj slobodných ľudí.

Už ste to načrtli, že niekde na začiatku existovali autentické príbehy, skutočná existencia podobného spoločenstva niekde okolo, ale nakoniec ste si vytvorili fiktívne spoločenstvo. Napriek tejto fikcii sa určite do textu dostalo niečo z vášho života a prežívania ako ženy, spisovateľky, matky. Cítim vaše prežívanie v mnohých postavách, mýlim sa?

Určite sa nachádzam vo viacerých postavách. Niečo zo mňa je možno v každej, aj keď nemusí ísť o konkrétnosti založené na fyzickej realite. Príbehy sú často kompiláciou rôznych žien alebo započutých útržkov osudov, ktoré vo mne nejakým spôsobom rezonovali. Snažila som sa sústrediť na pomerne banálne veci — moje postavy

Adam Herich

Iveta Pagáčová

málokedy prežívajú naozaj dramatické udalosti, ide skôr o tlak každodennosti, ktorý sa stáva neznesiteľným. Aj keď v tejto knihe je, samozrejme, matka, ktorá opustila deti, čo je naozaj skôr extrém. Zaujímalo ma, v akom stave musí byť žena, ktorá by sa k takémuto kroku podujala a na základe mojich skúseností a znovu aj skúseností žien z môjho okolia som sa rozhodla uvažovať nad jej voľbou ako nad niečím, čo by sa teoreticky mohlo týkať každej z nás. Nosným motívom bola pre mňa osobná sloboda a jej mantinely, pohrávanie sa s tým, čo sa v rámci našich rozhodnutí smie a čo už nie. Opaľovať sa hore bez — áno, opustiť rodinu — nie, a podobné prednastavenia. Zároveň ma bavilo hrať sa s dynamikou čisto ženského kolektívu a toho, ako sa niekedy ženy k sebe chovajú.

Matka, ktorá opustí svoje deti — to je veľmi silný motív, ku ktorému sa pravidelne vracia, napríklad, aj Elena Ferrante. Aj vaša postava N. bola možno opustenou dcérou. Hovoríte o motíve osobnej slobody, ktorá je kľúčovou v celej knihe. Môžeme sa ešte cez tento motív vrátiť k téme matky, ktorá opustí

svoje deti? Osobné oslobodenie sa od niečoho a vnútorná sloboda. Dá sa to vôbec, keď si uvedomíme, že tam, kde začína moja sloboda, končí alebo môže končiť tá tvoja? Tam, kde začína sloboda matky, končí sloboda dieťaťa?

Je to komplexná otázka a každý človek má na ňu asi svoju odpoveď — a ešte aj tá sa môže v čase meniť a vyvíjať. Za seba môžem povedať, že je to neustále morfujúca záležitosť, ktorá si žiada vždy nové predefinovanie. Keď je dieťa veľmi malé a má taký temperament, že chce byť stále s matkou a naopak, matkin temperament smeruje napríklad skôr k introvertnosti, bude žena zrejme so sebou dlhšiu dobu bojovať, kým sa trochu „oslobodí“. Mne napríklad v rannom materstve vždy pomohlo, keď som si uvedomila, že teraz NEMUSÍM chcieť slobodu (alebo prespaté noci, alebo 2 hodiny na prácu za počítačom). Veľká väčšina mojich očakávaní a sklamaní z pocitu, že nie som dosť slobodná pramenila z vonkajšieho tlaku: počúvala som od iných žien a starších generácií, že je nutné urobiť si pre seba toľko a toľko priestoru, a tým pádom sa snažiť manipulovať potreby dieťaťa

tak, aby som ja bola slobodnejšia. Vždy keď som pripustila, že v tejto chvíli slobodnejšia nemusím byť, veľmi ma to oslobodilo. Mala som veľké šťastie, že som natrafila na pár žien, ktoré to prežívali podobne a ktoré ma v tom vedeli podržať. Nevie, ako by som to zvládla bez takejto podpory. Ten väčšinový tlak na tabuľkové separovanie dieťaťa od matky a vice versa je veľmi silný a myslím, že vytvára veľmi zhubné prednastavenie pre matku aj dieťa. Pripustiť, že malé dieťa má potreby, ktoré obmedzujú slobodu matky, je asi predpoklad na to, aby sa v tom človek dokázal uvoľniť a prestať aj tie ťažšie chvíle. Samozrejme, že matka by mala byť slobodná bytosť — ideálne dosť slobodná na to, aby si vybrala, že sa postará o svoje deti. Moja kniha do veľkej miery rieši vonkajší tlak na ženy, tie očakávania, do ktorých sa rodia a ktoré si natoľko osvoja, že si nakoniec myslia — aspoň moje hrdinky — že vnútorná sloboda znamená byť sama. N. by povedala, že je to jedno, ani jedno ani druhé nie je vnútorná sloboda. Pokiaľ ten človek stále niečo hľadá, nie je slobodný.

V podstate to mohla byť novela, kde sa o mužoch len rozpráva, ale tak

ste to nechceli napísať. Mužský svet tu reprezentuje postava novinára a bývalý priateľ Polofrancúzky, čo bolo pre vás dôležité prostredníctvom týchto postáv povedať?

Knihy je primárne o ženách, ale svet je viacpohlavný, muži sú jeho a našou súčasťou, prišlo mi teda prirodzené, že budú figurovať aj v ich príbehoch. Je jasné, že niektoré ženy mali mužov a priateľov, a preto sa tam objavujú. Uznávam, že postava novinára nie je napísaná v príliš lichotivom svetle. Lenže aj niektoré ženy — najmä keď sa o nich vyjadruje N. — nevyznievajú ako práve vyrovnané osobnosti. Novinár reprezentuje ten povedzme rýchly, možno až unáhlený pohľad, je to človek, ktorý má na všetko názor a v zásade si realitu ohýba tak, aby mu doňho sedela. Javí sa ako prototyp muža šovinistu, nazýva spoločenstvo kultom, aj o ženy sa najmä zo začiatku zaujíma len z povýšeneckej pozície novinára, a pritom keď sa v príbehu jednej ženy zjaví ako protagonist, vidíme, že má, samozrejme, širší rozmer a za sebou tiež rany, ktoré ho nejakým spôsobom tvarovali. Zo ženskej a mužskej skúsenosti sa tak stáva ľudská skúsenosť.

Vo vašej knihe je veľmi zaujímavé pohrávanie sa s realitami a ich interpretáciami, ukazujete niekoľko pohľadov a my v skutočnosti nevieme, ako to bolo naozaj. Toto spochybňovanie nás neustále udržuje v strehu. Veľa ostáva nedopovedané. Ako to bolo s požiarom? Kto ho založil? Kde zmizla Hana B.? Do akej miery sú odpovede na tieto pátrania dôležité, lebo keby úplne neboli, nedali by ste ich tam?

Realít je niekedy viac, záleží od uhla pohľadu a od toho, koho sa pýtame. Stačí, keď sa opýtate rozvedeného páru, kto bol na vine — každý má svoju interpretáciu vzťahu aj rozchodu. Ak ide o jednoznačné udalosti typu požiar, odpoveď by mala byť jednoduchá a jednoznačná, ale problém je, ako vravíte, v tom, že nie vždy je nám objektívna pravda známa. Tým pádom sa nám znova otvára paleta možných interpretácií, a s touto, nazvime to, ambivalentnosťou reality, musíme nejako fungovať. Členky kultu sú do veľkej miery aj o tom, že na mnohé otázky nepoznáme odpovede, napriek tomu, že máme snahu ich hľadať. Keby sme si dokázali povedať, že je to jedno, možno by nám bolo ľahšie, ale väčšinou to nedokážeme.

Dekódovanie reality nás irituje a zároveň nás baví, nemyslíte?

Na zadnej obálke knihy je napísané: Slobodná vôľa alebo feministický mind-fuck? Problému vnútornej slobody sme sa už letmo dotkli, ako je to teda s tým feministickým mind-fuckom? Ako vnímate súčasný feminizmus? Označili by ste sa za feministku?

Áno, určite by som sa tak označila. Priznám sa, že čo sa akademického feminizmu týka, nie som úplne na pulze doby, takže neviem, čo presne si predstaviť pod pojmom súčasný feminizmus. Respektíve predstavu, samozrejme, mám, ale neviem, či je dostatočne poučená. Naposledy som vnímala snahu vymaniť feminizmus z rámca belošskej privilegovanosti — čiže snahu aplikovať feminizmus plošne, naprieč etnickým a socio-ekonomickým spektrom, s čím sa stotožňujem. Pojem „feministický mind-fuck“ v súvislosti s Členkami kultu je použitý ako položart. Je to pokus urobiť si srandu práve z teoretizovania, ktoré má občas tendenciu stať sa elitárskym a rovnako pokus odľahčiť náročnú tému osobnej slobody, ktorú postavy v knihe hľadajú, trochu

paradoxne, tak, že sa spoliehajú na rôzne systémy či filozofie, prípadne na vodcovstvo N.

Mali ste niekedy v živote potrebu opustiť realitu, ktorá sa stala príliš ťaživou, aj preto, že ste nedokázali plniť niečie očakávania, že ste na seba cítili prílišný tlak?

Nemá tú potrebu občas každý? Možno nie. Ja som ten pocit párkrát zažila. Ale osobne si nemyslím, že ženy, ktoré si skutočne zvolili nejakú z nášho pohľadu alternatívnu formu existencie, opustili realitu. Skôr to vnímam tak, že si zvolili vlastnú realitu.

Čo je pre vás podstata „ženstva“?

Uf, to je sofistikovaná otázka. Budem sa nad ňou musieť zamyslieť, skôr než poviem niečo, s čím potom sama nebudem súhlasiť. Vo mne je totiž viac žien a uspokojiť každú, nie je vždy ľahké.

S Petrou Fornayovou ste dobré priateľky a o jednotlivých témach knihy spolu intenzívne diskutujete. Do akej miery ste spolu spolupracovali na dramatisácii?

Vlastne vôbec. Hneď na začiatku, keď mi Petra povedala, že sa chce pustiť do dramatisácie knihy, sme sa obojstranne a okamžite zhodli, že najlepšie bude, keď bude mať úplne voľnú ruku a text spracuje po svojom. Párkrát so mnou konzultovala miesta, o ktorých si nebola istá, ako ich interpretovať, ale napriek tomu, že som sa jej spätne snažila vysvetliť, ako som to asi myslela, sme to napokon uzavreli tak, že v zásade akákoľvek jej interpretácia je platná. Je pravda, že o témach z knihy sme debatovali, ale to bolo naozaj len vo forme priateľskej diskusie a neviem, či sa niečo z toho objaví v hre. Sama som bola prekvapená, že som k textu nemala majetnícky prístup. Som zvedavá, aké pocity prídu, keď si pozriem predstavenie. Veľmi sa naň teším.

Čím sa zaoberáte okrem písania? Myslím pracovne, je mi jasné, že ako spisovateľka sa na Slovensku užiť nedá.

Spolu s Petrom Brežňanom a Petrom Šulejom organizujeme medzinárodný literárny festival Novotvar, ktorý sa koná každý október v Bratislave. Okrem toho pracujem ako redaktorka časopisu

VLNA a občasne aj prekladám. Počas covidu som, napríklad, pracovala pre Slovenské literárne centrum, pre ktoré som prekladala texty do angličtiny. Momentálne mám to šťastie, že som získala tvorivé štipendium FPU, takže písanie novej knihy je vlastne plnohodnotne zaplatená práca.

Na akej knihe teraz pracujete?

Môj najnovší rukopis tematizuje niečo, čo trochu hanlivo nazývame kríza stredného veku, samozrejme, opäť z pohľadu ženskej protagonistky. V podstate sa jedná o ženu, ktorá sa v nejakom pomyselnom strede svojho života dostáva do psychického rozkladu, čo ju núti hľadať samu seba. Podobne ako členky kultu potrebuje niekam odísť a samota ju núti bilancovať jej doterajšie životné rozhodnutia. Je tam dilema medzi rodinou a osobným šťastím ako aj motív hľadania koreňov. Okrem nej sú tam dve postavy expatov, žijúcich v Severnej a Strednej Amerike a potom je tam voda. Voda je do istej miery podmazom, no zároveň aj jednou z postáv knihy. Voda ako niečo, čo nás posúva, čistí, zmieta, čo na rozdiel od nás jednoducho je.

Ktoré sú vaše obľúbené autorky a autori — toto nie je dobrá otázka, určite je ich viac, tak sa opýtam inak – ktorá kniha, ktorú ste čítali nedávno, vo vás zanechala hlbokú stopu? Keby som mala odpovedať za seba, mňa v poslednom čase úplne pohltili Rachel Cusk, Elizabeth Strout a Bernardine Evaristo.

Pomôžem si vašou udičkou — Evaristo sa veľmi páčila aj mne. Dokonca do tej miery, že som jej vystúpenie na Berlínskom literárnom festivale vybrala ako jedno z podujatí, na ktoré sme sa išli pozrieť v rámci Novotvaru a potom o ňom písali práve vo VLNE. Momentálne mám rozčítaného najnovšieho Saundersa, je zaujímavý tým, že jeho písanie má silný sociálny podtón, je to teda trochu iný americký spisovateľ, než na akých sme zvyknutí. Okrem toho je ako autor veľmi vtipný a vynaliezavý. Veľmi sa mi páčili Štyri ročné obdobia od Ali Smith, ktoré som čítala pomerne nedávno (teda, Leto mi ešte chýba). Veľmi stimulujúce intelektuálne čítanie, podobne ako napríklad knihy Anne Carson, ktorú mám rada, pretože ma zabáva svojim nezameniteľným hoch-štýlom. To je ono — jej

písanie akoby neabsentovalo na zložku zábavnosti, popri tom, aké je sofistikované a koľko antických a iných kultúrnych referencií človeku otvorí. Jednoducho: dobre sa číta. Nedávno som si znovu otvorila jej Krásu manžela, na ktorej preklade som sa redakčne podieľala a veľmi ma tešilo si v tej knihe listovať a konečne ju čítať aj slobodne, nepracovne.

Istý čas ste žili v New Yorku, nechýba vám jeho rôznorodosť, pestrosť, inakosti, inšpirácie. Nemáte potrebu sa tam vrátiť, už len pre to umenie, ktoré ponúka?

Európa ponúka umenia dosť. Je pravda, že v NYC sa dá nájsť v koncentrovanej, jedinečnej forme, ale pravdu povediac, nechýba. Občas mám chuť tam na chvíľu zájsť, najmä pozrieť kamarátky a nakuknúť do galérií alebo ísť do obľúbeného kina či reštaurácie, niekedy sa vidím, ako len tak chodím po uliciach, ale nie je to potreba. Bude to príjemné, keď sa tam znovu vrátim na návštevu, ale New York sa vyvíja a mení extrémne rýchlym tempom, všetko už bude nové a inakšie. Teším sa na to, a zároveň ma to už až tak netrápi. Ale veľmi rada sa nechám

tým mestom zväbiť a ohúriť, keď bude príležitosť.

**Ada Juhásová, Kristína Sihelská, Iveta Pagáčová, Barbora Švidraňová,
Tanja Peršić, Natália Fašanková**

**Vždy, keď je riziko
škatuľkovania,
cúvam alebo
odbáčam.**

Petra Fornayová 1972

sa venuje súčasnému tancu a divadlu. Absolvovala Právnickú fakultu UK, študovala na VŠMU a na EDDC v Düsseldorfe. Vytvorila viac ako 20 autorských predstavení — Zelená je tráva, Manifest možností, Koniec Koniec, Hra na budúcnosť, Opernball a i., uvádzaných doma aj v zahraničí (Divadelná Nitra, Nová Dráma, Jamais Vu! Paris, Tanec Praha, HybajHo! Praha, Korespondance CZ a i.), režijne uviedla diela Rafaela Spregelburda, Jany Bodnárovej či Ivana Vyrypajeva. Ako autorka či interpretka bola súčasťou mnohých domácich aj medzinárodných projektov (Théâtre du mouvement v Paríži, spolupráce s Jánom Šimkom, Petrom Mazalánom a i.). Dance with Changing Parts (2018) a Patterns (2019), ktoré vytvorila v spolupráci s Cluster ensemble, premiérové uvedené na Opera Nova ND Praha, boli nominované na Cenu Nadácie Tatrabanky. V roku 2006 založila a doteraz vedie medzinárodný festival súčasného tanca Nu Dance Fest. Je členkou redakčnej rady časopisu pre súčasné umenie VLNA, jednou zo zakladateľiek Asociácie súčasného tanca, ktorú vedie od roku 2001 a spoluzakladateľkou kultúrneho priestoru A4.

Petra Fornayová

Z množstva súčasných slovenských próz si si vybrala novelu Márie Modrovich Rozhovor s členkou kultu. Čím ťa tento text zaujal natoľko, že bol pre teba jednoznačnou voľbou na divadelné spracovanie?

Tých dôvodov bolo viacero. Hlavným bol spôsob, akým Mária Modrovich podáva pohľad na ženskú — nazvime to — problémy. Nie je to ten typ feminizmu, ktorý za každú cenu obhajuje ženy ako utláčané mocichtivým patriarchátom. Text nepriamo, cez viaceré príbehy — áno, len žien — odsudzuje systém, ktorý je nastavený paušálne, nedovoľuje odchýlenie, pracuje s pojmom „väčšine to vyhovuje“. Je jedno, či sa bavíme o ženách, mužoch či transgendrových osobách. Prostredie, v ktorom väčšina z nás vyrastá, je zatažené tradíciami, a my nie sme schopní ich reflektovať, len ich slepo preberáme. (Naschvál som nenapísala aj „schopné“ — používanie ženského/mužského rodu je znakom zmeny a oceňujem ju, ale uspokojiť sa s takýmito kozmetickými úpravami, samozrejme, nestačí.) Zotrvačnosť systému na jednej strane poskytuje bezpečie, stálosť. Ale pokiaľ sa

v danom systéme čoraz viac ľudí cíti nekomfortne, máme problém a musíme sa pýtať, či v ňom zotrvať, alebo sa ho budeme prípadne snažiť zmeniť. Systém, ktorého prioritou je konzum, povrchná superrýchlosť virtuálnych zážitkov, zlá distribúcia benefitov akéhokoľvek druhu, neustály tlak na výkon a plnenie nastavených očakávaní, vyústi akurát do úzkostných stavov čoraz väčšieho množstva ľudí. Ideál je pre každého iný a existuje nekonečné množstvo kombinácií. Vtláčať ľudí do vopred pripravených šablón je nezmysel. Tieto témy vyznievajú veľmi dramaticky, určite aj sú, ale román Márie Modrovich bol napísaný s dostatočným nadhľadom a špecifickým humorom. Takže to je druhý dôvod pre môj výber. A tretím je, že sa s Máriou poznáme, čo predpokladá možnosť otvorenej diskusie.

Nosným motívom knihy je osobná sloboda a jej mantinely, ako aj téma matky, ktorá opustí svoje deti. Aj postava N. je vlastne opustenou dcérou. Ako vnímaš problém osobnej slobody ako žena, matka, performerka, tvorkyňa?

Na všetko sa dá pozeráť z mnohých uhlov pohľadu — minule ma jeden kamarát označil za absolútnu relativistku. Rovnako je to aj so slobodou. Musíme si zvoliť bod, perspektívu, z ktorej svoju situáciu budeme hodnotiť. Nie je to vyhýbavá odpoveď, len na túto otázku nie je ľahké odpovedať. Jasné, že naplňajúc rolu matky, asi žiadna žena neočakáva bezbrehú slobodu, ale s obmedzeniami ráta, ide len o mieru. Niekedy je náš život o dobrých a zlých rozhodnutiach, inokedy primárne o kontexte, v rámci ktorého ich robíme. Vtedy ostáva len akceptovať dané podmienky. Toľko na margo osobnej slobody. Pokiaľ ide o tvorbu, v kútiku duše si asi každý tvorca želá nekonečné možnosti rozpočtu, času, energie, no verím, že limity nás posúvajú. Sú dni, keď potrebujete pomôcť, potrebujete byť v tichu, rozmyšľať, ale sú aj dni, keď dokážete tvoriť popri umývaní riadu či nakupovaní. Niekedy sa tým cítite príšerne limitovaní, rovnako ako, napríklad, nedostatočným financovaním umenia na Slovensku, inokedy ste šťastní, že môžete vôbec tvoriť, že vaše deti sú v pohode doma, neriešite nedostatok jedla, vody, nelietajú nad vami vojenské lietadlá.

Na zadnej obálke knihy je napísané: Slobodná vôľa alebo feministický mind—fuck? Ako to vidíš ty? Ako vnímaš súčasný feminizmus? Označila by si sa za feministku?

Nie som úplná odborníčka na feminizmus a nerada sa za niečo označujem. Vždy, keď je riziko škatuľkovania, cúvam alebo odbáčam. Takže nie som feministka. Ale vnímam, že rodové stereotypy pretrvávajú, že isté uvažovanie máme akoby uložené v génoch a asi by bolo vhodné ho reflektovať. Schopnosti analyzovať a vyhodnocovať, schopnosti kritického myslenia, samozrejme, súvisia so vzdelaním. To je však u nás — ako vieme — nekonečná a ťažká téma. Každopádne, byť alebo nebyť feministkou - pokiaľ by sme jeden k druhému mali hlboký rešpekt, myslím, že takto by otázka nestála.

V čom ti je sympatická Jessa Crispin? Ako jej názory z feministického manifestu Prečo nie som feministka súvisia s témami knihy a inscenácie?

Jessa Crispin udiera klinček po hlavičke, absolútne vystihuje podstatu. Nejde o práva žien, ide o práva všetkých ľudských bytostí,

ktorí sa vďaka rôznym faktorom jednoducho nemôžu slobodne rozhodovať — čo, inak povedané, znamená trpieť. Ako som povedala vyššie, vždy ide o mieru, ale dnes, zdá sa, ide o väčšinu, ktorej daný systém nevyhovuje. Mám na mysli prerozdelenie bohatstva (to sú koniec-koncov všeobecne známe fakty), mám na mysli prístup k vzdelaniu, prístup k zdravotnej starostlivosti. Mám na mysli moc, ktorá — pokiaľ nejde ruka v ruku so zodpovednosťou — má katastrofálne následky.

Do anotácie k inscenácii si napísala, že na feministický manifest je možno už neskoro, ale prečo si niektoré veci nepripomenúť. Čo presne máš na mysli?

Konfrontácie často vyplávajú zo zle používanej terminológie. Takže je možno dobré sa vrátiť k tomu, čo pôvodne feminizmus vlastne chcel. Že nejde o dobehnutie mužov, ako to častokrát široká verejnosť vníma. Ale naopak, o ponechanie voľby, o ponechanie možností.

Mala si niekedy v živote potrebu opustiť realitu, ktorá sa stala príliš ťaživou, aj preto, že si nedokázala plniť niečie očakávania, že si na seba

cítila prílišný tlak, tak ako hrdinky z knihy Márie Modrovich?

Mala, aj som opustila. Nechcem znieť ako zenový mních, od toho mám (našťastie či na nešťastie) veľmi ďaleko, ale de facto každý deň robíme rozhodnutia, od nedôležitých po tie kruciálne, ktorými opúšťame nefunkčnú alebo akceptujeme funkčnú realitu. Ide o to, rozpoznať ten rozdiel.

Tento rozhovor vzniká počas dlhšieho obdobia. Si autorkou dramatizácie. Ako sa text Márie Modrovich „dostáva“ na javisko? Ako sa tvoje inscenačné predstavy postupne menia a modifikujú tým, že sa z textu stáva divadlo?

Dramatizácia a inscenovanie sú dva rozdielne procesy. Rozhodla som sa, že text budem dramatizovať sama. Výhodou je, že s inscenačnými predstavami viete pracovať už vo fáze vzniku textu. Nevýhodou, že v procese inscenovania sa niektorých predstáv viazaných na existujúci text nechcete vzdať.

Čo je pre teba najdôležitejšie, aké poslanstvo by sa malo z knihy pretransformovať na javisko?

Uvedomenie si, že rovnaké problémy, aké riešime a ktoré sa nám možno zdajú v porovnaní s inými niekedy banálne, má mnoho iných ľudí. A neexistuje šablóna, ktorá by poskytla riešenie. Riešenie musíme nájsť sami, aj si zaň niešť zodpovednosť. No je dobré, keď vás pri tom niekto vypočuje a podporí.

Ako sa ti ako slobodnej umelkyni pracuje v zriaďovanej inštitúcii?

Tieto dve prostredia sú rozdielne — momentálne ale vidím skôr výhody zriaďovanej inštitúcie. V kamennom divadle je skvelé mať k dispozícii servis, nemusieť po každej skúške skladať scénu, skúšať priamo v hracom priestore a vedieť, že ľudia naokolo sú tam pre vás. Podstatné je zžiť sa s tímom, ktorý máte k dispozícii. Porozumieť mu a hoci to bude znieť pateticky, vytvorí si s celým inscenačným tímom vzťah, ktorý umožní spoločnú tvorbu. Počítať s diskusiou, s premisou, že robíte na veci spoločne, neosamotene, že komunikujete, že nerozhodujete o veciach solitérne. Cez poznanie sa jednotlivých aktérov navzájom (či aspoň priblíženie sa tomuto momentu) nájsť spôsob, ako preniesť svoje

vízie na nich, prípadne ako počúvať, keď niečo v procese nefunguje. Ak toto nastane, je to podstatný krok k vytvoreniu dobrého predstavenia. Aspoň pre mňa. Je jedno, či sa nachádzame v zriaďovanom divadle alebo nezriaďovanom kultúrnom centre.

Momentálne ťa úplne pohltila práca na inscenácii Rozhovor s členkou kultu. Čím iným sa ešte pracovne zaoberáš? Čo iné pripravuješ?

Teraz naozaj žijem primárne Rozhovorom. V apríli ma síce čaká 18. ročník medzinárodného festivalu Nu Dance Fest, ktorý vediem, ale v tejto fáze je veľká časť práce už na produkčnom tíme. Počas festivalu sa udeje krátky rezidencia dvoch mladých talianskych tvorcov. Výsledkom bude performancia v bratislavskej Kunsthalle aj so slovenskými tanečníkmi. Budem tam ako dramaturg, takže v porovnaní s prácou na Rozhovore to bude výrazne iné.

Ktoré sú tvoje obľúbené autorky a autori — presnejšie, aké knihy, ktoré si naposledy čítala, v tebe zanechali hlboké stopy?

Určite spomeniem román českej autorky Hany Lundiakovej *Co je ti do toho*. Téma vzťahu tridsiatničky a teenegera je akoby opačná verzia románu Nicol Hochholczerovej *Izba, ktorá sa nedá zjesť*. Po premiére sa vrátim k rozčítanej knihe *Úsvit všetkého* autorov Davida Wengrowa a Davida Graebera. Hoci podtitul *Nová história ľudstva* môže asociovať rôzne veci, v skratke ide o skvelo prerozprávaný antropologický výskum pôvodu nerovnosti a výsledné takmer plošné ukotvenie dnešného neoliberalného systému. Do tretice je to kniha Evy Urbanovej *Jeleňatý a Kravatý* — mladší syn sa pripravoval na Hviezdoslavov Kubín, tak sme vybrali texty a popri tom sa neskutočne nasmiali.

Bývalá fotografka, postava v knihe aj v našej inscenácii, sa dostala do fázy, keď už nedokázala fotiť, nedokázala robiť umenie, „prestala veriť veľkým ideám.“ Takéto myšlienky miestami pohltia azda každého, prečo má pre teba stále zmysel robiť divadlo?

Asi stále verím v to, že divadlo je cesta ako zmeniť svet. A tiež verím v to, že človek by mal robiť to, čo má rád, aby mohol zmeniť svet

alebo jednoducho preto, aby sa sám a ľudia okolo neho cítili dobre.

Kristína Sihelská

Sen

V poslednej rozhodovacej fáze, v štádiu strachu z neurčitého nebezpečenstva som mala sen. Dve ženy sa spoločne snažili o niečo dôležité. Ich činnosť bola subverzívna, ale zámer nebol konkrétny, respektíve som si ho ráno už nepamätala. Vnímala som, že id o niečo absolútne kľúčové, vnútorný prevrat, ktorý by mal zásadný efekt na okolie. V jednom momente ženy v sne prišli na to, čo musia urobiť. Dej sa odohrával v priestoroch sterilnej, luxusnej kancelárie akejsi korporácie, kde obe pracovali. Svetlobéžové odtiene, koža, sklo, mramor, čierne značkové kostýmy. Zamkli sa spolu na elegantnej toalete. Jedna sa okamžite rozhodla, že bude — a chcela som povedať „v submisívnej polohe“, ale nie je to výstižné. Že bude tá jebaná. Postavila sa čelom k záchodu, jednu nohu v čiernej lodičke si vyložila na poklop a vyhrnula si krátku sukňu, samozrejme čiernu. Čakala. Druhá žena mala na sebe nohavicový kostým. Napriek zaváhaniu — bozk na odhalený krk partnerky — si rozopla zips a začala ju nakladať. Najprv sa hýbala jemne, ale

partnerka ju rýchlo inštruovala, aby pritvrdila, inak to nebude mať zmysel. Nech neváha. Spätne sa mi zdalo byť zvláštne, že nebolo vidno, čím jej to robí. V sne som detail nástroja vôbec neriešila, ich súlož pôsobila úplne normálne — heterosexuálne. Chápeš? Akoby mala žena v nohavičkách penis.

Po krátkej chvíli, ktorá sa javila ako erotická, začal na poklop toalety stekať pramienok krvi. Uvedomila som si, že obidve ženy plačú. Aj ja, diváčka, som vo sne plakala. Neprestávali, až kým sa úplne nezrútili. Potom vypli kameru, trápne si narovnali drahé kancelárske kostýmy, sexom viac — menej zničené, jedna podoprela druhú a vypoťali sa von. Hneď ako trochu nabrali balans, každá vyrazila za svojou misiou. Nahrávku bolo treba niekam odniesť, niečo spustiť, niekde odvysielat', zase som úplne nechápala, len poctivo som vnímala, že záznam aktu sa musí rýchlo niekam dostať. Chceli sa rozlúčiť objatím, ale na to nebol čas, uprostred začatého gesta sa zarazili a rozbehli sa preč.⁷

⁷ MODROVICH, 2019, s. 17—18.

Natália Fašánková

Tanja Peršić

Kam smerujeme⁸

Vo feminizme nezlyhávate.

Nekazíte prácu ženám, nezárdzate svoje sestry. Vaše každodenné rozhodnutia — účes, čo nosíte, potraviny, ktoré jete, petície, ktoré podpisujete, televízny program, za ktorý si platíte alebo nelegálne sťahujete — neničia svet.

Ale rovnako ten svet ani nezachraňujete. Hrdinsky ho nemeníte na bezpečnejšie miesto pre ženy svojím účesom, potravinami, podporenými petíciami, vyslovenými názormi, platenými či nelegálne sťahovanými televíznymi programami.

Feminizmus sa už príliš dlho vzdaluje od hnutia spoločnej akcie a spoločnej predstavivosti a mení sa na životný štýl. Lifestyle svet nezmení.

Patriarchálny systém, v ktorom žijeme, od nás chce, aby sme verili, že sme v tom samy. Chceli ste nezávislosť a slobodu, nie? A tak sa nezávislá kľžete smerom k zraniteľnosti a osamelosti. Ste taká slobodná, že existujete vo

vzduchoprázdne, kde sa nemáte čoho zachytiť.

Feminizmus môže a mal by byť alternatívou k tejto izolácii. Mal by byť spôsobom na vytváranie alternatív k tomu, ako žijeme. (...)

Musíme si vymedziť, čo si vážime, ako vyjadrujeme hodnotu a čo žiadame od spoločnosti, aby si vážila na nás.

V súčasnosti hodnotu vyjadrujeme peniazmi, najmä prostredníctvom podvedomého prepojenia medzi príjmom a hodnotou. Akoby niekto s finančnými problémami neprodukoval nič hodnotné. Ak je niekto finančne úspešným, určite je jeho práca nesmierne hodnotná. Ale tiež: ak nie som za svoju prácu platená, tá práca nie je hodnotná.

Aby sme rozložili našu patriarchálnu, kapitalistickú, konzumnú spoločnosť, musíme sa v sebe aj v iných zamerať na tieto presvedčenia a vzorce. Musíme si prestať rozprávať príbehy, v ktorých sa peniaze rovnajú hodnote. Musíme si predstaviť

⁸ CRISPIN, Jessa. *Prečo nie som feministka (feministický manifest)*. Bratislava : Inaque, 2018, s. 123—126.

svet, že úspech v tomto systéme je podozrivý.

Musíme pochopiť, akú máme silu a že nie sme vydané napospas tejto kultúre. Sme jej účastníkami. Môžeme ju tvarovať. Ale to si vyžaduje prácu, nielen komentovanie. Prestaňte sa zaoberať kolieskami. Zaútočte na celý motor.

Kultúru si musíme vziať späť, obsadiť ju. Nesmieme zabudnúť, že svet takto vyzerá nemusí. Nemusíme odmeňovať vykorisťovanie, nemusíme podporovať ničenie planéty, svojej duše, svojho tela. Dokážeme odolať. Musíme prestať myslieť v malom.

Musíme si vziať späť svoju predstavivosť. Sme obmedzované patriarchálnou predstavivosťou, sme ňou nakazené. Dovidíme len tam, kam dovidia oni.

Musíme sa znovu zadávať do priestoru mimo štruktúry, ktorá nám bola daná. Musíme si vymyslieť úplne nanovo spôsob, akým si usporadúvame život, domov, prácu, dušu — svoj svetonázor. Je to

oveľa dôležitejšie než kedykoľvek predtým.

A ak sa na to necítite, ak len chcete pohodlný život, ak len chcete zarábať peniaze a pozeráť si svoje programy a mať sa čo najlepšie v tomto živote, tak si to priznajte. Nie ste feministka. Pozrite sa pravde do očí a prestaňte to riešiť.

Dúfam však, že si to rozmyslíte. Pretože vás potrebujeme.

Tanja Peršić, Kristína Sihelská, Iveta Pagáčová

Bulletin k inscenácii **Rozhovor s členkou kultu**

Napísala a zostavila **Zuzana Palenčíková**

Foto **Robert Tappert**

Grafický dizajn **Marcel Benčík**

Mestské divadlo Žilina

Horný val 3, 010 01 Žilina

mobil 0911 148 446

e-mail pokladna@divadlozilina.eu

web www.divadlozilina.eu

Riaditeľ divadla **Michal Vidan**

Umelecký šéf **Eduard Kudláč**

Zriaďovateľom Mestského divadla Žilina je mesto Žilina.

Partneri inscenácie

Mesto Žilina
Zriaďovateľ

Mediálni partneri

RÁDIO_FM

RÁDIO REGINA®

ŽILINSKÝ
večerník

MY
ŽILINSKÉ NOVINY

